

Редакційна колегія:

Кулинич П.Ф. - д.ю.н., професор, завідувач відділу проблем аграрного та земельного права Інституту держави і права ім. В.М.Корецького НАН України

Малишева Н.Р. - д.ю.н., професор, академік НАПрН України, завідувач відділу проблем космічного та екологічного права Інституту держави і права ім. В.М.Корецького НАН України

Олещенко В.І. - к.г.н., с.н.с. відділу проблем космічного та екологічного права, директор Науково-дослідного центру енергетичного, ядерного та природоресурсного права Інституту держави і права ім. В.М.Корецького НАН України

Бусуйок Д.В. - к.ю.н., с.н.с. відділу проблем аграрного та земельного права Інституту держави і права ім. В.М.Корецького НАН України

34 Пра
Правові проблеми розвитку сільських територій України: Матеріали Круглого столу, присвяченого пам'яті відомого українського вченого-правознавця, члена-кореспондента НАН України, академіка НАПрН України В.І.Семчика (м.Київ, 9 грудня 2015 р.). – К.: Видавництво «Прінт сервіс», 2015. – 228 с.

ISBN 978-617-7069-32-3

Публікуються тези наукових доповідей та виступів на Круглому столі, проведеному з метою обговорення стану правового регулювання відносин щодо розвитку сільських територій України, проблем у цій сфері та перспектив їх розв'язання.

Матеріали друкуються в авторській редакції.

ББК Х307я431+Х301.145я431

ISBN 978-617-7069-32-3

© Інститут держави і права
ім. В. М. Корецького НАН України, 2015
© Видавництво «Прінт сервіс», 2015

ЗМІСТ

ДОПОВІДІ

1. Вступне слово	6
2. Кулинич П.Ф. <i>Сільські території і право в Україні: вектори розвитку у XXI столітті</i>	9
3. Малишева Н.Р. <i>Сільський кодекс Франції як основа систематизації законодавства про сільські території</i>	17
4. Носік В.В. <i>Проблеми правового забезпечення людського розвитку сільських територій в Україні</i>	22
5. Срмоленко В.М. <i>Законотворчі новації у сфері формування ринку земель сільськогосподарського призначення</i>	26
6. Краснова М.В. <i>Еколого-правові аспекти розвитку сільських територій</i>	29
7. Коваленко Т.О. <i>Забезпечення комплексного та сталого розвитку сільських територій України: дефекти правового регулювання</i>	32
8. Гетьман А.П. <i>Екологічна функція держави в сучасних умовах глобалізації</i>	36
9. Олещенко В.І. <i>Роль Європейської ландшафтної конвенції у збереженні природного різноманіття на сільських територіях в Україні, забезпеченні їх сталого розвитку</i>	39
10. Сидор В.Д. <i>Дезурбанізація як перспективний напрямок забезпечення сталого розвитку сільських територій</i>	44
11. Гафурова О.В. <i>Щодо визначення поняття «сільські території»</i>	47
12. Мірошниченко А.М. <i>Земля як матеріальна основа місцевого самоврядування (в контексті розвитку сільських територій)</i>	51
13. Статівка А.М. <i>Деякі аспекти правового регулювання сталого розвитку сільських територій</i>	54
14. Шульга М.В. <i>До питання про правове забезпечення сталого розвитку сільських територій</i>	58
15. Уркевич В.Ю. <i>Про правове регулювання майнових відносин у сільськогосподарських кооперативах</i>	61
16. Каракаш І.І. <i>Кооперативна власність та кооперативне право: засади відродження і перспективи розвитку</i>	64
17. Бондар О.Г. <i>До питання про перспективи навчальної дисципліни «Аграрне право України»</i>	68
18. Вівчаренко О.А. <i>Актуальні питання формування інституту права власності на землю в Україні</i>	73
19. Бусуйок Д.В. <i>Правові питання управління як засобу забезпечення розвитку сільських територій</i>	77

ВИСТУПИ

20. Багай Н.О. <i>Напрями спеціальної (інституційної) кодифікації аграрного законодавства України</i>	82
21. Бакай Ю.Ю. <i>Щодо питань реформування аграрної освіти України</i>	86

22. Бевз О.В. Правові проблеми охорони культурної спадщини сільських територій України	90
23. Гасцька-Колотило Я.З. Забезпечення розвитку територіальних громад та сільських територій України: постановка проблеми	94
24. Гоштиняр С.Л. Правове забезпечення охорони земель сільськогосподарського призначення	98
25. Григор'єва Х.А. Правові засади конкурсного відбору суб'єктів АПК для одержання компенсації кредитних відсотків	101
26. Засць О.І. Володіння землею у сільській місцевості: правові напрямки розвитку	105
27. Земко А.М. Актуальні питання зайнятості трудового потенціалу села: правовий аспект	108
28. Ігнатенко І.В. Забезпечення сталого розвитку сільських територій містобудівним законодавством	111
29. Ільків Н.В. Проблеми реалізації права на земельну ділянку для містобудівних потреб	114
30. Кобецька Н.Р. Договірні механізми забезпечення інтересів землевласників і землекористувачів при наданні у користування природних ресурсів на їх земельних ділянках	118
31. Ковтун О.М. Програмування розвитку сільських територій: проблеми та перспективи	121
32. Костенко С.О. Розвиток сільських територій: окремі проблеми правового регулювання	125
33. Костяшкін І.О. До питання обміну земельних ділянок, призначених для ведення товарного сільськогосподарського виробництва	129
34. Кулинич О.П. Особливості захисту права власності на земельні ділянки, які повністю або частково накладаються	133
35. Кульчий І.М. Щодо правового регулювання поліфункціональності сільського господарства в аспекті сталого розвитку сільських територій	137
36. Курман Т.В. До питання щодо поняття та ознак сталого розвитку сільськогосподарського виробництва	140
37. Латішева В.В. Енергоефективність як засіб сталого розвитку сільських територій: правовий аспект	144
38. Марченко С.І. Теоретико-правові підходи до визначення сільських територій	147
39. Мороз Г.В. Сучасний досвід зарубіжних країн в правовому регулюванні колективних способів ведення сільського господарства	148
40. Настіна О.І. Земельна децентралізація: перебалансування системи	153
41. Петлюк Ю.С. Правові аспекти функціонування агропромислового комплексу України	154
42. Позняк Е.В. Правове забезпечення культури українського селянства в контексті соціального розвитку села – нагальна потреба сьогодення	158
43. Ріпенко А.І. Знов про мораторій на відчуження земель сільськогосподарського призначення	162

44. Романко С.М. Забезпечення екологічної безпеки сільськогосподарської продукції як один із головних пріоритетів державної політики у аграрному секторі	165
45. Санніков Д.В. Плата за землю як чинник розвитку сільських територій в Україні	169
46. Третяк Т.О. Вдосконалення правового регулювання використання водного об'єкта для потреб рибництва на умовах оренди в Україні	172
47. Федорович В.І. Правові проблеми використання нерозподілених (невитребуваних) земельних паїв	175
48. Яремак З.В. Система органів державного управління в галузі раціонального використання та охорони вод	178

ВИСТУПИ МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ

49. Бойко О.В. Паспорт рослин: огляд європейського законодавства	182
50. Золотарьова Д.М. До питання про тимчасове користування землею	186
51. Кондратенко Д.Ю. Інформаційно - правове забезпечення обліку земель в Україні	188
52. Маленко Я.В. Роль територіального планування у розвитку сільських територій: Європейський досвід	192
53. Муравська М.Л. Правове забезпечення сільськогосподарської дорадчої діяльності в Україні та ЄС: порівняльний аспект	196
54. Олещенко І.В. Запровадження системи екологічного менеджменту на сільськогосподарських підприємствах	200
55. Пастух А.В. Правове регулювання запровадження критерію сталості біомаси в Україні	203
56. Плотник А.О. Особливості права спільної власності на земельну ділянку	207
57. Поліщук В.А. Правові питання доступу до використання водних ресурсів для забезпечення сталого розвитку промислового садівництва	210
58. Рудень О.В. Екологічна складова сталого розвитку сільських територій України	213
59. Савельєва О.М. Принципи правового регулювання суспільних відносин у сфері сільського розвитку в Україні	216
60. Тоцький Б.А. Мораторій на продаж земель сільськогосподарського призначення як приклад непропорційного обмеження права власності на землю	219
61. Ущановська О.І. Правові проблеми планування розвитку сільської поселенської мережі	224
62. Федун А.Д. Часткові майнові права в системі об'єктів експертної грошової оцінки земельних ділянок	227

сферах сільського побуту, культури, медицини тощо. Як наслідок, економічно активне населення щораз більше й більше подається на заробітки за кордон. Здебільшого це жінки молодого й середнього віку. Саме вони становлять сьогодні найбільшу частку від загальної кількості безробітних.

Шляхами вирішення зазначеної проблеми мала би стати широка роз'яснювальна робота місцевих служб зайнятості, оскільки значна кількість селян не знає про переваги реєстрації в центрах зайнятості та про ті можливості, якими можна скористатись.

До цієї роботи мали би більш активно долучатись органи місцевого самоврядування, однак сьогодні в багатьох сільських населених пунктах немає дієвого центру організації життя громади. Водночас виникає доцільність включати проблеми зайнятості, зокрема, сільського населення, до планів соціально-економічного розвитку населених пунктів регіонів.

Проте, якою б ефективною не була діяльність служби зайнятості та органів місцевого самоврядування, головним у вирішенні зазначеної проблеми має стати дієве впровадження державою системи підтримки й розвитку сільськогосподарських підприємств, у тому числі фермерських, забезпечення сприятливих законодавчих, податкових, соціально-економічних передумов для створення нових робочих місць у сільській місцевості. Адже значна кількість сільськогосподарських підприємств нині є збитковими через сезонне підвищення цін на паливно-мастильні матеріали, ріст цін на енергоносії, несприятливі природно-кліматичні умови, що призводить до скорочення штату працівників, тривалої невилати заробітної плати працівникам, які працюють на цих підприємствах, оплати праці працівників в натуральній формі всупереч вимогам трудового законодавства тощо.

Для системного вирішення цієї проблеми стратегічними напрямами реалізації державної політики соціального захисту населення в аграрному секторі економіки мають стати створення законодавчого механізму для забезпечення працездатному населенню умов, що дадуть змогу за рахунок власних доходів забезпечувати більш високий рівень життя; формування

сприятливого соціального середовища для забезпечення всебічного розвитку особистості; створення умов для розвитку і підвищення якості трудового потенціалу села та відродження мотивації до праці; сприяння процесам професійної і соціальної мобільності сільського населення; збереження і поліпшення навколишнього середовища, що вимагає відповідного удосконалення механізму соціального захисту [3].

При цьому варто враховувати, що втручання держави в регулювання трудових відносин та відносин соціального захисту сільського населення має бути виваженим, системним та науково обґрунтованим.

Список використаних джерел

1. Саблук П.Т. Розвиток сільських територій в контексті забезпечення економічної стабільності держави / П.Т. Саблук // Економіка АПК. – 2005. – №11. – С. 4-12.

2. Звіт про результати аудиту виконання заходів Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року [Електронний ресурс] ; Рахункова палата. – К., 2012. – Режим доступу: <http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/publish/article/16740657>.

3. Гнибіденко І.Ф. Соціально-економічні проблеми зайнятості і соціального захисту населення в аграрному секторі економіки України. – Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.09.01 – демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика. – Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України. – Київ, 2005.

ІГНАТЕНКО Ірина Володимирівна,
к.ю.н., асистент кафедри земельного та аграрного
права, Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ МІСТОБУДІВНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ

Розвиток сільських населених пунктів неможливий без містобудівної документації, яка регулює планування, забудову та інше використання територій та визначає цільове призначення земель. Саме наявність та жорстке дотримання цієї документації має стати запорукою гармонійного та стабільного розвитку територій. Це відповідатиме змісту Концепції розвитку сільських територій, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів

України від 23.09.2015 р. На сьогодні розвиток сільських територій України характеризується значними відмінностями в рівнях їх соціально-економічного розвитку, неузгодженістю ряду законодавчих та нормативно-правових актів з містобудівним законодавством, недостатньо чітко визначеною загальнодержавною стратегією. Спостерігається негативна тенденція нераціонального використання землі. Через недостатність коштів державного та місцевих бюджетів майже припинено розроблення і коригування генеральних планів населених пунктів, планів зонування території та іншої містобудівної документації, яка є основою забезпечення сталого розвитку сільських територій. Отже, очевидним сьогодні видається перехід від декларування напрямків сталого розвитку населених пунктів до їх практичного застосування.

Сільські території у своєму розвитку мають невпинно наближатися до європейських стандартів життя та праці для осіб, що в них проживають. Цивілізований підхід до їхнього розвитку неможливий без комплексного планування забудови (житлової, громадської та ін.), яка виступає необхідною умовою проживання, трудової діяльності та відпочинку сільських жителів. Ключ для сталого планомірного і гармонійного розвитку сільських територій – це розроблення та використання у практичній діяльності містобудівної документації. На сьогодні ці питання регулюються спеціальним Законом України «Про регулювання містобудівної діяльності».

Містобудівна документація дозволить: а) реалізувати основні напрямки державної політики щодо забезпечення сталого розвитку сільських територій, а саме узгодженість соціального, економічного, містобудівного і екологічного аспектів розвитку сільських територій; б) забезпечити раціональне використання природних ресурсів; в) забезпечити державне регулювання процесу планування і забудови сільських територій шляхом розроблення генеральних планів, іншої містобудівної документації, здійснення контролю за їх реалізацією (з урахуванням державних, суспільних і приватних інтересів); г) удосконалити чинне законодавство та розроблення нових нормативно-

правових актів, які регулюватимуть планування і забудову сільських територій та ін. Крім того, слід мати на увазі, що наявність повноцінної сучасної містобудівної документації – важлива конкурентна перевага сільської громади в залученні системного інвестора та гарантій його прав.

Фактично цілісність містобудівної документації забезпечується повним набором містобудівної документації: від Генеральної схеми планування території України до генерального плану невеликого села. Однак на сьогодні не всі сільські ради мають розроблену та затверджену містобудівну документацію (результатом стало «недонаповнення» місцевих бюджетів).

З метою стимулювання органів місцевого самоврядування до розробки та прийняття планів зонування території та детальних планів території було передбачено для них низку негативних наслідків. Так, Законом України «Про регулювання містобудівної діяльності» від 17.02.2011 р. передбачається, що у разі відсутності плану зонування або детального плану території, затвердженого відповідно до вимог цього Закону, передача (надання) земельних ділянок із земель державної або комунальної власності у власність чи користування фізичним та юридичним особам для містобудівних потреб забороняється (ч. 3 ст. 24). До речі, цей же закон також встановив заборону змінювати цільове призначення земельної ділянки, яка не відповідає плану зонування території та/або детальному плану території (ч.4 ст.24). Щоправда, відповідні вимоги мали набути чинності (на відміну від закону в цілому) з 01.01.12 р. Однак проблема полягала в тому, що законом, по-перше, був передбачений занадто короткий термін, в який практично неможливо було розробити і затвердити відповідну містобудівну документацію. А по-друге, закон не містив положень про перехідний період або ж будь-які винятки на строк до розробки всієї необхідної містобудівної документації. У зв'язку з цим введення в дію ч.3 та 4 ст.24 Закону відтерміновувалося спочатку до 01.01.2013 р., а потім до 01.01.2015 р. Отже з 2015 р. такі обмеження набули чинності.

Однак у зв'язку з відсутністю у більшості сільських населених пунктах планів зонування та детальних планів території певна частина фізичних та юридичних осіб не може реалізувати своє право на одержання земельних ділянок для містобудівних потреб. Тому необхідно як найшвидше розробити відповідну містобудівну документацію, на основі якої сільська влада отримала б можливість більш ефективно здійснювати політику облаштування території та реалізацію місцевих соціальних програм, встановлювати певні обмеження забудови та іншого використання територій та окремих земельних ділянок. Ця документація є основою для складання програм проведення земельних аукціонів. Інвестиційні проекти окремих забудовників також мають базуватися на положеннях містобудівної документації. Досвід інших розвинутих держав світу (наприклад, у Франції прийнятий не тільки Кодекс планування міських територій (Code de l'Urbanisme et de l'Habitat), а й Кодекс планування сільських територій (Code rural)) свідчить про обов'язкову наявність містобудівної документації на всіх рівнях територіального управління, дотримання послідовності її розроблення, дотримання її проектних рішень.

Для вдосконалення системи планування забудови територій бажано було б змінити підходи в галузі містобудування, здійснити перехід від галузевого до територіального принципу планування, застосувати світовий проектний досвід розробки містобудівної документації на базі нової територіальної моделі економічних прогнозів та розрахунків, що дасть змогу подолати диспропорції у сфері управління.

ЛЬКІВ **Наталія Володимирівна**,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри господарсько-
правових дисциплін, Львівський державний
університет внутрішніх справ

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ЗЕМЕЛЬНУ ДІЛЯНКУ ДЛЯ МІСТОБУДІВНИХ ПОТРЕБ

Згідно зі ст.22 Закону України «Про основи містобудування», забудова земельних ділянок, що надаються для містобудівних потреб, здійснюється

після виникнення права власності чи права користування... у порядку, передбаченому законом. Прийняття Закону України від 17 лютого 2011 р. № 3038-VI «Про регулювання містобудівної діяльності» запровадило ряд новел у правове регулювання земельних відносин у процесі містобудівної діяльності. У ч.3 ст.24 встановлено, що у разі відсутності плану зонування або детального плану території, затвердженого відповідно до вимог цього Закону, передача (надання) земельних ділянок із земель державної або комунальної власності у власність чи користування фізичним та юридичним особам для містобудівних потреб забороняється. Щоправда, відповідні вимоги мали набути чинності (на відміну від Закону № 3038 в цілому) з 01 січня 2012 р. Законодавець на той момент враховував, що місцеві ради мають забезпечити розроблення таких планів, а це вимагало певного часу, і у п.6-1 Перехідних положень Закону встановив, що дія ч.3, 4 ст.24 — спочатку до 1 січня 2013 року, а потім продовжив до 1 січня 2015 року — не поширюється на території, де відповідно до цього Закону не затверджені плани зонування або детальні плани територій. Тобто місцеві ради отримали відстрочку для затвердження плану зонування та детального плану.

Під час розроблення землевпорядної документації обов'язковий для врахування режим забудови територій, визначених для містобудівних потреб. Режим забудови територій, визначених для містобудівних потреб, встановлюється у генеральних планах населених пунктів, планах зонування та детальних планах територій.

Ні детальний план, ні план зонування не можуть бути розроблені без наявного генерального плану населеного пункту. На це вказують вимоги ст. 18 і 19 Закону № 3038.

Генеральний план населеного пункту є основним видом містобудівної документації на місцевому рівні, призначеної для обґрунтування довгострокової стратегії планування та забудови території населеного пункту.

З метою визначення умов та обмежень використання території для містобудівних потреб у межах визначених зон на основі генерального плану